

Такриз

ба автореферати рисолаи диссертационии Амирбекова Иқлима Чаборовна дар мавзун «Таълимоти машшоияи шаркӣ дар бораи зан» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои фалсафа аз рӯйи ихтисоси 09.00.03 – таърихи фалсафа

Автореферати Амирбекова И.Ч. ба пуррагӣ ифодакунандаи рисолаи диссертационӣ буда, дар муқаддимаи он мубрамияти мавзун таҳқиқшаванда, дараҷаи омӯзиши мавзун, объекту предмет, навғониҳои илмӣ, аҳамияти назариявӣ ва амалии он ва сохтори диссертатсия дарҷ гардидааст.

Дар қисмати тавсифи умумии рисолаи диссертационӣ шарҳи бобҳо ва зербобҳо баён шуда, дар қисмати хотимавии ҳар яки он хулосаҳои мухтасар оварда шудаанд. Дар шарҳи боби аввал қайд карда шудааст, ки мақом ва ҷойгоҳи занро асосан, дар афкори динӣ-фалсафии Эрони бостон бештар дар асоси Авесто ва дигар осори хаттии дини зардуштия пайдо намудан мумкин аст. Дар муносибати оиладорӣ таъкид шудааст, ки издивоҷ ва занушавҳарӣ на танҳо ба хотири қонеъ кардани талаботи шахвонӣ анҷом меёбад, балки ин амал барои фароҳам сохтани шароити мусоид чихати осоишу фароғати рӯҳиву маънавии инсон, тавлиди насли ҷадиди идомадихандаи ҳаёт, таъмини ғалабаи ниҳони некӣ бар бадӣ ва дигар ҳадафҳо равона гаштааст, ки ҳамагӣ аз таълимоти ҳастишиносӣ, худошиносӣ, инсоншиносӣ ва ахлоқии дини зардуштӣ маншаъ мегирифтанд. Вобаста ба иҷро нагардидани ҳуқуку озодихои зан дар давраи Сосониён муаллиф қайд намудааст, ки бонувони Эрон аз таъбузу ситами ҳокимони золим ва мӯбадони качандеш дар ранҷ буданд ва ҳуқуки онҳо бисёр поймол мешуд. Дар ин давраи таърихӣ таълимоти авестой-зардуштӣ дар мавриди ҳуқуку озодихои зан ба ҳукми фаромӯшӣ супорида шуда, ҷойи онро андешаҳои ишғол карданд, ки мазмуни зансигезӣ ва мардмехварӣ доштанд. Раванди хусусияти мардмехварӣ гирифтани

фархангу суннатҳои динӣ-ичтимоӣ дар ҷомеаи зардуштӣ дар замони Сосониён зери таъсири фарханги мардсолорӣи юнонӣ, ки дар пайомади аз тарафи лашкариёни Искандари Мақдунӣ тасарруф шудани Эрону Осиёи Миёна сурат гирифт, ба амал омад.

Дар фасли дигари боби аввал, ки тасаввуроти Юнониёноро оиди зан матраҳ менамояд, мулоҳиза ва андешарониҳои намояндагони маъруфи фалсафаи Юнони атика оварда шудааст. Масалан, ба андешаи Афлотун, зан як занҷири пайваस्तкунандаи давраи гузариши мард аз мартабаи поёнӣ ба мартабаи олии инсонӣ мебошад. Арасту бошад занонро барои ноқисии ақл, надоштани қобилияти тафаккури мантиқӣ ва хулосабарорӣи оқилона айбдор карда, бо ҳамин далел онҳоро дар сохтори иерархӣи ҷаҳон дар зерӣ мардон ҷой меод.

Фасли дигари боби аввал дар бораи мақоми иҷтимоӣи зан дар фалсафаи машшоӣи шарқӣ, кайд мегардад, ки сарчашмаҳои муҳимми таълимоти намояндагони мактаби фалсафии машшоӣи шарқӣ ва умуман ҳамаи мутафаккирони асримиёнагии тоҷику форс дар бораи зан, ҳуқуқи вазифаҳо ва ҷойгоҳи иҷтимоӣи ӯ, дар баробари афкори динӣ-фалсафии бостонӣи Эрон ва Юнони Қадим, таълимоти Қуръону аҳодиси набавӣ ва сарчашмаҳои дигари шариати исломӣ мебошад. Дар асоси таълимоти Қуръон ва ҳадис зан ба мисли мард инсонӣ гиromӣ ва мавриди эҳтиром аст, зан мисли мард метавонад аз гахвора то гӯр илм ҷӯяд ва ба тадрис машғул шавад, зани болиғ мисли марди болиғ ҳаққи моликият ва тасарруфи комил дар амволи худ мебошад.

Дар боби дуюм мақоми зан дар фалсафаи машшоӣи шарқӣ мавриди таҳқиқ қарор гирифта, дар он асосан афкори намояндагони маъруфи ин мактаб Абунаصري Форобӣ, Ибни Сино, Насриддини Тусӣ бештар оварда шудаанд. Дар он таъкид шудааст, ки Форобӣ бо пайравӣ аз ҳикмати Афлотун шахсияти занро аз мавқеи инсонмадорӣ ва фазилатмехварӣ тавсиф намуда, омилҳои ҷинсиятро дар таъйини мақом ва нақши иҷтимоӣи

зан рад мекунад. Ба андешаи Форобӣ, чинсият, мард ё зан будани фард дар чигунагии вазъу мақоми иҷтимоии ӯ ҳеҷ гуна нақши муассире надорад ва дар “мадинаи фозила” ба вазифаву мақоми гуногун расидани афродро мутафаккир ба сатҳи донишу фарҳанги онҳо вобаста медонад. Ибни Сино бошад, таъкид мекунад, ки бо назардошти муқаррароти шарияти ислом таъкид мекунад, ки занон бояд ҷихати ҳифзи номусу иффат ва иззату шарофати хеш сатр пӯшанд ва худро аз назари бегонагону номаҳрамон пӯшида доранд. Зан, ба ақидаи Насриддини Тӯсӣ, бояд дорои сифатҳои иффат, ҳаё, раҳмдилӣ бошад. Болотарин сифати занро итоат ба шавҳар меҳисобад. Барои иҷрои тадбири манзил шавҳар бояд дорои хайбат ва нисбат ба занаш карим бошад. Мутафаккир ба ҳар мард доштани танҳо як занро маслиҳат дода, бисёрзаниро кори нописанд мешуморад ва онро сабаби аз байн бурдани низоми хонаводагӣ меҳисобад. Ба қавли мутафаккир, мард бояд асрори зиндагии худро нигоҳ дошта, онро ба ҳамсараш нагӯяд. Ӯ мардро дар манзил монанди дил дар бадан тавсиф мекунад. Дар мавриди тарбияи фарзанд Насируддини Тусӣ бар ин ақида аст, ки фарзандонро бояд хеле хуб тарбия кард. Аз ҷумла, духтарон бояд тавре тарбия шаванд, ки дар оянда ҳамсарон ва модарони шоиста гарданд. Фарзандон бояд ҳуқуқи падару модарро риоят кунанд ва ба онҳо эҳтироми хос қоиш шаванд.

Дар автореферат қайд шудааст, ки диссертатсия аз муқаддима, ду боб фарогири шаш зербоб, хулоса ва рӯйхати адабиёти истифодашуда иборат мебошад.

Новобаста аз дастовардҳои илмии диссертатсия дар шарҳу тавсифи мавзӯҳои матраҳгардидаи автореферат баъзе камбудиву норасоихо низ ба назар мерасад. Ин камбудихо асосан хусусияти техникӣ ва услубӣ дошта ба мазмуни асосии автореферат таъсири амиқ намерасонанд.

Аutoreферат дорои аҳамияти илмию амалӣ буда, бар асоси меъёрҳо ва талаботи муқарраркардаи ҚОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон

таълиф шудааст ва муаллифи он барои дарёфти дараҷаи илмии номзади
илмҳои фалсафа аз рӯи ихтисоси 09.00.03 – таърихи фалсафа сазовор аст.

Муқарриз,

Профессори, кафедраи фанҳои ҷомеашиносии

Донишгоҳи техникии Тоҷикистон

ба номи М.С. Осимӣ.

Раҳимов М.Ҳ.

Имзои Раҳимов М.Ҳ-ро тасдиқ мекунам:

Сардори Шӯбаи кадрҳои Донишгоҳи техникии

Тоҷикистон ба номи М.С. Осимӣ.

Шарипова Д.

14.03.2023